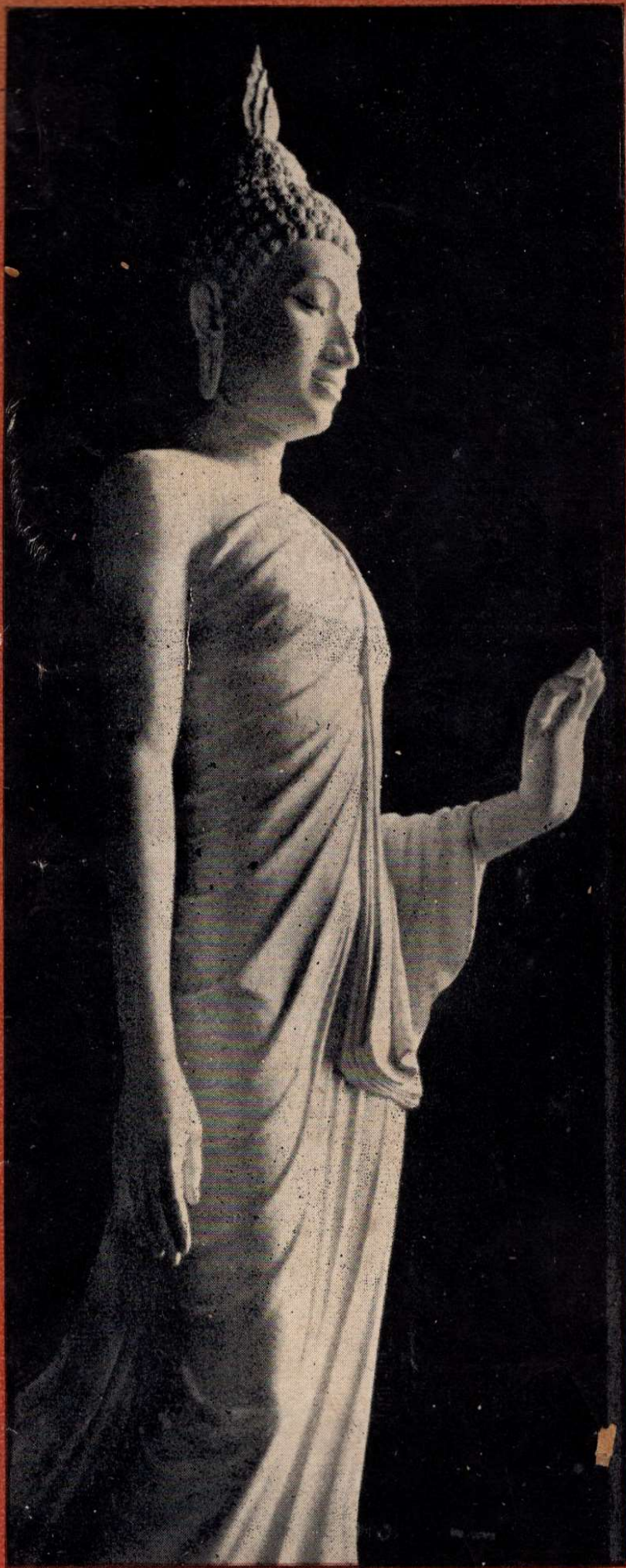

BUDDHA IMAGES IN THAILAND

ตำนานพระพุทธรูป
ในประเทศไทย

294.31218
ค 5287

นายสิทธิ ฅ นคร
404 บ้านถนน ถนนฟ้า พระนคร

~~หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา~~

กราบเรียน

ท่าน สิทธิ ฅ นคร

ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณ พระศรีรัตนตรัย
และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งหลาย ที่อภิปวงแด่
องค์พระบิดา ผู้ทำคุณ และคุณพระตลอดมา ปุณฺณและ
ญาติพี่น้อง ทั้งหลาย.

ขอพระสพคุณสิ่ง คมมาเจริญ
เจริญด้วยลาภยศ สุขสารสมบัติ งามทั้งทางโลก
และ ชาติโลก
อมาตย์.

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

หอสมุดแห่งชาติ
~~สาขาวัดถ้ำคูหาภิมุข~~

การเสด็จ ตำนานพระพุทธรูปในประเทศไทย

ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
กรุงเทพฯ

ใน
การประชุมพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ครั้งที่ ๕
พ.ศ. ๒๕๐๓

DISPLAY
of the
BUDDHA IMAGES IN THAILAND

at the
NATIONAL MUSEUM
Bangkok

for the Fifth General Conference of
the World Fellowship of Buddhists

at
BANGKOK, THAILAND

in November, 1958

ม. ๑๗
๒๙๔.๓/๒/๑๘
๗ ๕๒๘๐
ม. ๑๗๖๖๘๓

คำนำ

เนื่องในการประชุมพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ครั้งที่ ๕ ซึ่งเปิดประชุมขึ้น ณ ค่าย
สันติธรรม ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ ๒๕ ถึงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๑ พุทธศักราช
แห่งประเทศไทยได้ขอให้กรมศิลปากรจัดการแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในงาน
นี้ด้วย ซึ่งกรมศิลปากรยินดีให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และโดยที่ได้พิจารณาเห็นกันว่า ใน
ประเทศไทยมีพระพุทธรูปแบบต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ถ้วนเป็นพยานว่า พระพุทธรูปศาสนาได้แผ่
เข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย อย่างน้อยที่สุดก็ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๖-๗ จึงควรที่จะได้นำ
พระพุทธรูปแบบสมัยต่าง ๆ ทั้งงดงามและสำคัญออกจัดตั้งแสดงเรียงตามลำดับสมัย ก็จะเป็นเครื่อง
จำเริญศรัทธาปสาทะแก่บรรดาพุทธมามกะที่เดินทางเข้ามาร่วมประชุม และสะดวกแก่การศึกษา
ตำนานพระพุทธรูปในประเทศไทย จึงได้นำพระพุทธรูปแบบสมัยดังกล่าวมาจัดตั้งแสดงไว้ใน
พระที่นั่งอัคราภิเศกชัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ และเริ่มเปิดให้นักศึกษาและประชาชน
ทั่วไปเข้าชมได้ด้วย ตั้งแต่วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ จนถึงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

เมื่อนำพระพุทธรูปแบบต่าง ๆ ออกจัดตั้งแสดงดังกล่าวแล้ว ได้สังเกตเห็นว่า นักศึกษา
และประชาชนสนใจพากันมาชมเป็นจำนวนมาก ถ้าได้จัดพิมพ์หนังสืออธิบายลักษณะที่จะพิจารณา
เห็นได้ง่าย ๆ ให้เป็นข้อสังเกตแบบสมัยของพระพุทธรูปนั้น ๆ ไว้ด้วย ก็จะเป็นเครื่องจำเริญ
ศรัทธาและสะดวกแก่การศึกษายิ่งขึ้น จึงได้ขอรองนายชิน อยู่ดี หัวหน้ากองโบราณคดี
และหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ภัณฑารักษ์โท กองโบราณคดี กรมศิลปากร ขอให้ช่วยกัน
รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นไว้ ซึ่งท่านทั้งสองก็ได้ช่วยจัดทำไปตามความประสงค์ ดังปรากฏใน
สมุดเล่มนี้ ข้าพเจ้าจึงขอขอบพระคุณท่านทั้งสองไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

อนันต์ อนันตกุล

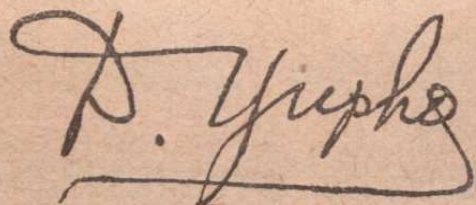
กรมศิลปากร

๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๑

FOREWORD

For the Fifth General Conference of the World Fellowship of Buddhists, held at Sala Santitham, Bangkok, from the 24th to the 30th of November 1958, the Buddhist Association of Thailand asked the Fine Arts Department to arrange in the National Museum a temporary exhibition concerning Buddhism. The Fine Arts Department, aware that the great variety of types of Buddha images in Thailand, indicates that Buddhism has been established in this country at least from the beginning of the Christian era, decided that a display of such images would be appropriate to this occasion and would also stimulate the religious feelings of the people, as well as the serious study of the art itself. A series of images was therefore grouped together in the Itsara Winitchai Hall of the National Museum in Bangkok and exhibited to the public on the Museum working-days from the 25th of November 1958 to the 28th of February 1959.

Because the exhibit has been visited by many students and people of different professions and nationalities, an explanatory guide-book has been deemed advisable. The Fine Arts Department therefore asked Nai Chin Yudi, the chief of the Archaeological Division, and M.C. Subhadradis Diskul, the assistant-curator, to compile such a booklet. They both complied with this wish; the result, for which I am sincerely grateful, is this guide-book, the purpose of which is to increase interest and understanding of a major phase of Buddhist culture in Thailand.

(Nai Dhanit Yupho)

Director-General of the Fine Arts Department

*The Fine Arts Department
25th December 1958.*

Acknowledgment is here made of the work of Mrs. Cecil Sanford, Jr., in checking the English version.

ตำนานพระพุทธรูป

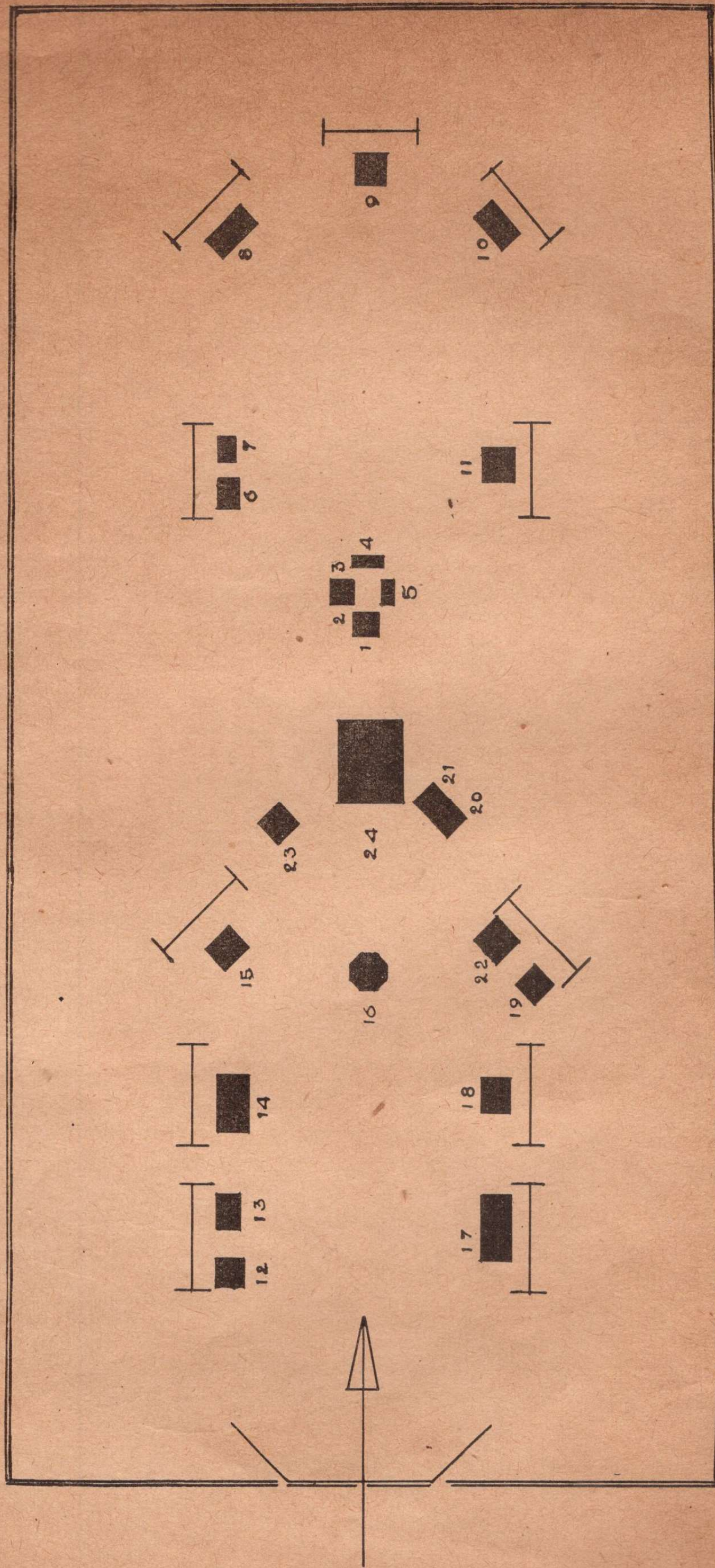
เมื่อพุทธศักราชเริ่มเกิดขึ้นในประเทศอินเดียครั้งพระเจ้าอโศกมหาราช ราวพุทธศตวรรษที่ ๓ (คือ ๓๐๐ ปี ภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน) นั้น ชาวอินเดียยังหากด้าทำพระพุทธรูปเป็นรูปมนุษย์ไม่ แต่ทำด้วยสัญลักษณ์แทน เป็นต้นว่า ปางประสูติ ก็จะทำเป็นรูปพระนางมหายายากำลังประทับนั่งหรือยืนบนดอกบัว และมีช้างกำลังพรมน้ำมนต์อยู่ ปางตรัสรู้ทำเป็นรูปต้นโพธิ์และอาดันเปด้า มีรูปคนกำลังแวดล้อมบูชาอยู่โดยรอบ ปางปฐมเทศนาทำเป็นรูปธรรมจักร มีวงกลมรอบเป็นความหมาย และปางปรินิพพานก็ทำเป็นรูปพระรถูปแทน

พระพุทธรูปมาปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกราวพุทธศตวรรษที่ ๖ ในขณะนั้นศิลปในประเทศอินเดียแบ่งออกเป็น ๓ แบบ คือ แบบคันธารราฐ เจริญขึ้นทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ แบบมถุรา ทางภาคเหนือ และ แบบอมราวดี ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ เชื่อกันว่าชาวคันธารราฐเป็นผู้ที่กด้าทำพระพุทธรูปเป็นรูปมนุษย์ขึ้นก่อน เพราะเหตุว่า ณ แคว้นคันธารราฐทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย ได้มีชาวกรีก - โรมันอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่นานแล้ว ชาวกรีก - โรมันเคยทำเทวรูปไว้เคารพบูชาแต่ก่อน ครั้นเมื่อหันมานับถือพระพุทธศาสนา จึงไม่มีความรังเกียจที่จะทำพระพุทธรูปเป็นรูปมนุษย์ พระพุทธรูปรุ่นแรกที่ดูคล้ายเหมือนจะเกิดขึ้นในรัชกาลของพระเจ้ากนิษกะในราชวงศ์กุษาณ ซึ่งเป็นเชื้อชาติที่อพยพมาจากภาคกลางของทวีปเอเชีย พระเจ้ากนิษกะทรงครองราชย์ในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ ณ แคว้นคันธารราฐและดินแดนใกล้เคียง และคงจะทรงมีชาวกรีก - โรมันอยู่ในราชสำนัก เหตุฉนั้น พระพุทธรูปคันธารราฐรุ่นแรก จึงมีลักษณะคล้ายกรีก - โรมันมาก

เมื่อช่างคนธรรวารู้ได้คิดทำพระพุทธรูปเป็นรูปมนุษย์ชนแล้ว ความคิดเช่นนั้นคงจะได้แพร่หลายไปยังดงต่างอื่น ๆ ในสมัยเดียวกัน จึงเกิดมีพระพุทธรูปแบบมอราซึ่งเป็นแบบอินเดียแท้ชนในสมัยเดียวกัน และแบบอมราวดีในเวลาต่อมา พระพุทธรูปในประเทศอินเดียเจริญถึงขีดสูงสุดในศิลปะแบบคุปตะ เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๓๐-๓๓ และคงแต่มีพระพุทธรูปแบบนวกได้มีผู้นำเข้ามาทางทิศตะวันออกจนแพร่หลายไปทั่วแหลมอินโดจีน และหมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งก่อนหน้านั้น พระพุทธรูปแบบอมราวดีก็ได้มาแพร่หลายอยู่บ้างแล้ว

พระพุทธรูปที่พบในประเทศไทยอาจแบ่งออกได้เป็น ๑๑ แบบ คือ

๑. แบบอินเดีย ได้แก่แบบอมราวดี คุปตะ และ ปาละ
๒. แบบทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๖)
๓. แบบศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔)
๔. แบบลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘)
๕. แบบเขียงแสน (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๒๒)
๖. แบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๘)
๗. แบบอู่ทอง (พุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘)
๘. แบบอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐)
๙. แบบนครศรีธรรมราช (พุทธศตวรรษที่ ๑๘ - ๒๓)
๑๐. แบบรัตนโกสินทร์ (ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๔ เป็นต้นมา)

ผังการจัดตั้งแสดงตำนานพระพุทธรูป ในพระที่นั่งอัฐราวินิจัย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
 หมายเลขบอกที่ตั้งพระพุทธรูป ซึ่งมีคำอธิบายลักษณะพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้

Plan of the display of Buddha images in the Itsara Winitchai Hall of the National Museum, Bangkok.

ORIGIN OF THE BUDDHA IMAGE

When Buddhist art first began in India, during the reign of King Asoka the Great, about 300 B.C. (300 years after the Buddha's death), Indian artists did not attempt to produce anthropomorphic images of the Buddha but used symbols instead. The figure of the Buddha's mother, Queen Maha Maya, sitting or standing on a lotus flower, being sprinkled with lustral water by elephants on both sides, represented the Birth scene. The Enlightenment was indicated by the Bodhi tree and a vacant seat, both surrounded by worshippers; the First Preaching by the Wheel of the Law and a crouching deer; the Death by a stupa.

It is believed that the first anthropomorphic Buddha images were invented about the beginning of the Christian Era. During that period, three styles of art arose in India: the Gandhara in the North-west, the Mathura in the North and the Amaravati in the South-east. It has been generally agreed that the Gandhara artists were the first to invent the human images of the Buddha. In that region, Greek and Roman immigrants had been settled for a long time. They had already produced many deity images of their own for worship, and when they were converted to Buddhism, they were not in the least reluctant to make anthropomorphic Buddha images. The earliest type probably appeared during the reign of King Kanishka in the Kushan dynasty, of the race that migrated from Central Asia. King Kanishka ruled over Gandhara Province and neighbouring sites about the beginning of the Christian Era, and probably had Greco-Roman artists serving in his court. Their influence would explain adequately the resemblance of early Gandhara Buddha images to Greco-Roman sculpture.

After the human images of the Buddha had been invented by the Gandhara artists, this idea was probably adopted by other contemporary schools of art. The Buddha image of Mathura style, which is purely Indian, appeared at the same period, followed later on by those of Amaravati. The Indian Buddha image reached its perfection in the Gupta style about the late 4th-6th century A.D., and, from that time on, this Indian type became popular throughout Indo-China and Indonesia; but even before that time, some of the Amaravati Buddha images had already come in.

Buddha images found in Thailand can be divided into 10 styles:

1. The Indian style: those found are of Amaravati, Gupta and Pall types.
2. Dvaravati school (6th - 11th century A.D.)
3. Srivijai style (8th - 13th century A.D.)
4. Lopburi type (12th - 14th century A.D.)
5. Chiangsaen school (circa 12th - 16th century A.D.)
6. Sukhothai style (13th - 14th century A.D.)
7. U-thong style (12th - 14th century A.D.)
8. Ayudhya school (15th century to 1767 A.D.)
9. Nakhon Si Thammarat school (14th - 18th century A.D.)
10. Bangkok style (from the late 18th century A.D.)

รูปที่ ๑ พระพุทธรูปอินเดีย

พระพุทธรูปปางประทานอภัย แบบคันธารราฐ พุทธศตวรรษที่ ๖-๗ ทำด้วยศิลา
สูง ๓๙ เซนติเมตร เดชประจำวัตถุ ค.ป. ๑ ได้มาจากประเทศอินเดีย ห้างบอมเบย์เบอมา
ทูตเกด้า ๖ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวฉลองวัดเบญจมบพิตร

ช่างกรีก - โรมัน เป็นผู้คิดทำชนบทแคว้นคันธารราฐ เป็นพระพุทธรูปที่เก่าที่สุด ซึ่ง
ตรวจพบในประเทศอินเดีย

พระพุทธรูปแบบนี้ ลักษณะเหมือนคนจริง พระเกศายาวกระหมวดมุ่นเป็นเมวฟไวบน
พระเศียรอย่างพระเกศาภษัตริย์ ดวงพระพักตร์ทำอย่างเทวรูป อบอุ่นโตของชาวกรีก - โรมัน
พระวรคัมทำอย่างประภามณฑลเป็นวงกลมอยู่เบื้องหลังพระพุทธรูป ตามแบบวิคมีของศิลป
ตะวันตก อากาโรททรงครองผ้าทาทองอย่างห่มคองและห่มคลุม จักรหนามรว ในรูปที่ ๑ น
ทำอย่างห่มคลุม ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร

Fig. 1 INDIAN IMAGE

Buddha image of Gandhara style in the attitude of giving protection. 1st-2nd century A.D. Stone. Ht., 39 cm. From India. Presented to King Chulalongkorn by The Bombay-Burmah Company on the occasion of the celebration of Wat Benchamabophit.

This Buddha image belongs to the oldest type ever found in India, probably made by a Greco Roman artist at Gandhara. The human characteristics are realistic, viz. the representation of real hair twisted into a top-knot on the head in the royal hair style of that period. The face resembles the Greco-Roman Apollo image, and the round halo behind the head also follows the Western art. The sitting image of the Gandhara school always shows crossed legs. The thick robe with folds usually covers both shoulders, but sometimes leaves one shoulder bare.

ค้ำยอกนิษฐ์นากการ
จาก
นายเกษม ศิลปทีเลศกุล

รูปที่ ๒ พระพุทธรูปอินเดีย

พระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ แบบอมราวดีหรือแบบดงก้าเก่า (อนุราชปุระ)
พุทธศตวรรษที่ ๗-๘ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๒๙.๔ เซนติเมตร เดชประจำวัตถุ ด.ร. ๓
ตม.๕๖ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงได้มาจากจังหวัดนครราชสีมา ประทานยม

ลักษณะ มีทงห่มเฉียงและห่มคลุม ถ้าห่มเฉียง จวรจะเป็นรพหมดทงองค์ และมี
ขอบผ้าหนาทางด้านขวาเบองดาง กอนทจจะวกชนมาพาดข้อพระหัตถ์ซ้าย พระพุทธรูปสัมฤทธิ์แบบ
ห่มเฉียงของอมราวดีหรือดงก้าเก่า ได้ค้นพบกันทั่วไปในแหลมอินโดจีนและหมู่เกาะอินโดนีเซีย

Fig. 2 INDIAN IMAGE

Buddha image of Amaravati or old Singhalese (Anuradhapura) style in the attitude of descending from Tavatimsa Heaven. 2nd-4th century A.D. Bronze. Ht., 29.4 cm. Found at Nakhon Ratchasima (Korat) and lent by His late Royal Highness Prince Damrong Rajanubhab.

This type of images is draped in one of two ways, as already indicated in Fig. 1. If the right shoulder is left exposed as in this case, the robe will be totally covered with folds, and a thick end of the cloth will be seen on the lower right of the body before the drapery comes up to twist around the left wrist. This type of image is found throughout Indo-China and Indonesia.

รูปที่ ๓ พระพุทธรูปอินเดีย

พระพุทธรูปแบบอมราวดีตอนปลาย หรือ แบบคุปตะตอนต้น พุทธศตวรรษที่ ๘-๙
ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๒๐.๕ เซนติเมตร เดิมประจำวัดกุ ท.ว. ๓๘ นางคุ่มขุดพบที่ตำบลพงคก
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

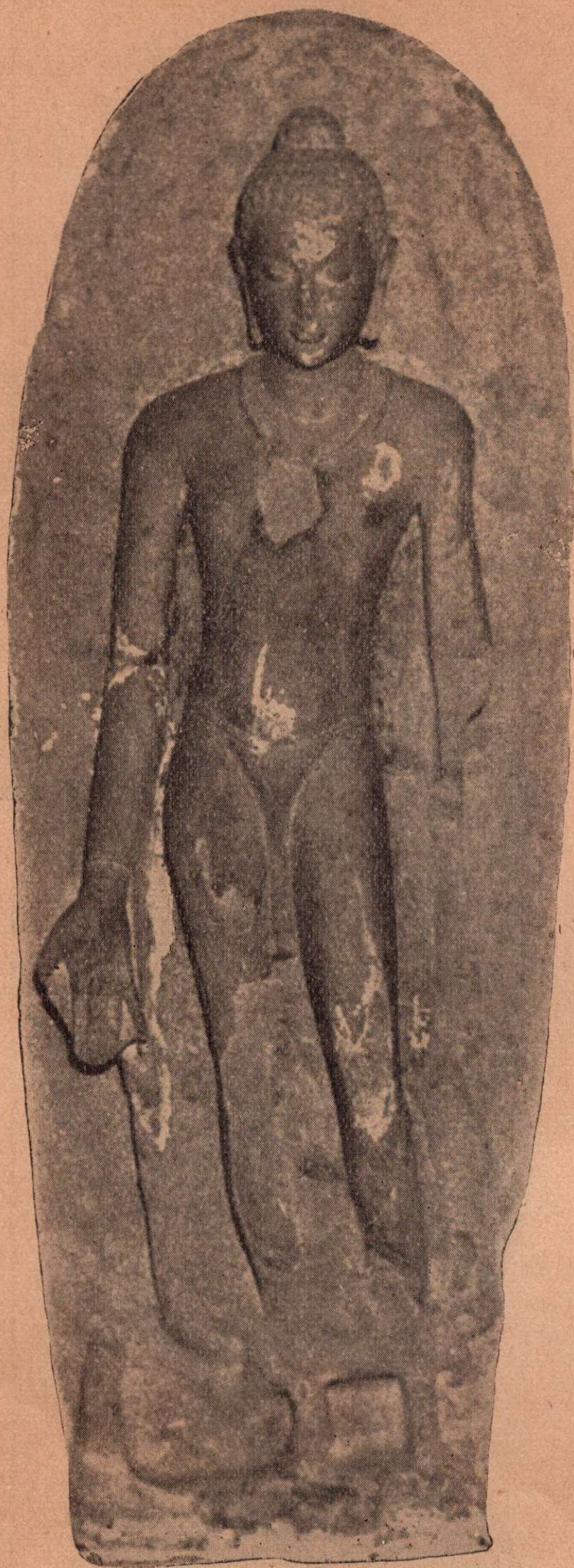
ที่จัดไว้ว่าเป็นแบบคุปตะตอนต้นนั้น เพราะเหตุว่าพระพุทธรูปทรงจ้วนมวด แต่บางมาก
จนแต่เห็นพระวรกายได้อย่างชัดเจน ลักษณะท่ายืนของพระองค์ก็เป็นอย่างที่เราเรียกว่า ตรีภังคะ
คือ พระพักตร์ พระองค์ และ พระขงฆ์ จะเอียงเข้าหากัน โปรดเปรียบเทียบกับรูปที่ ๔
ซึ่งเป็นแบบคุปตะแท้ เนื่องด้วยพระหัตถ์ขวาของพระพุทธรูปองค์นี้ ของเดิมหักหายไป ในรูปนี้
ทำขึ้นไว้ใหม่ จึงไม่ทราบว่าแบบเดิมเป็นปางอะไรแน่

Fig. 3 INDIAN IMAGE

Buddha image of late Amaravati or early Gupta style. 3rd-4th century A.D.
Bronze. Ht., 20.5 cm. Found by Nang Tum at Tambon Phong Tuk, Amphoe Tha Maka,
in the province of Kanchana Buri.

It is classified as early Gupta style because the drapery of the Buddha image, though still retaining folds, has become very thin, leaving exposed the idealized body. His standing posture is also in tribhanga (triple flexion) as in the real Gupta style (Fig. 4). The right arm of this image was lost, and its attitude is therefore unknown for certain; the present arm is a recent addition.

รูปที่ ๔ พระพุทธรูปอินเดีย

พระพุทธรูปปางประทานพร แบบคุปตะ พุทธศตวรรษที่ ๓๐-๓๑ ทำด้วยศิลา สูง ๑๓๙ เซนติเมตร เดชประจำวัตถุ ค.ป. ๓ คัมภีร์ ๗ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงได้มาจาก มฤคทายวัน เมืองพาราณสี ประเทศอินเดีย

ลักษณะ พระองค์กว้าง บนพระองค์เล็ก ห่มจีวรบางแนบติดกับพระองค์ ไม่มีริ้ว ลักษณะท่าทรงยืนด้วยตรีกะ พระพักตร์ดั่งบึง มีรัศมีเป็นประภามณฑลอยู่เบื้องหลัง เป็น พระพุทธรูปแบบที่สวยงามที่สุดในประเทศอินเดีย

เท่าที่ค้นพบแล้ว พระพุทธรูปแบบนี้เป็น ๙ ปาง คือ ๑. ปางดำริ ๒. ปางมารวิชัย ๓. ปางปฐมเทศนา ๔. ปางอุมาบุตร ๕. ปางประทานอภัย ๖. ปางประทานพร ๗. ปางมหา ปาฏิหาริย์ ๘. ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ ๙. ปางปรินิพพาน

Fig. 4 **INDIAN IMAGE**

Buddha image of Gupta style in the attitude of giving boon. Late 4th-6th century A.D. Stone. Ht., 119 cm. Procured from Sarnath, India, by the late Prince Damrong.

The idealized body of the Gupta style shows broad shoulders, a small waist and transparent thin robe clinging to the body. The posture is usually in tribhanga. The face displays calmness and serenity; the back slab represents a halo. It is the most beautiful type of Indian styles.

The attitudes of these Gupta Buddha images indicate nine episodes: meditation, subduing Mara, first preaching, holding an alms-bowl, giving protection, giving boon, performing the great miracle, descending from Tavatimsa Heaven and entering Nirvana.

รูปที่ ๕ พระพุทธรูปอินเดีย

พระพุทธรูปแปดปาง แบบปาละ พุทธศตวรรษที่ ๑๓ — ๑๖ ทำด้วยศิลา สูง ๗๓ เซนติเมตร
เลขประจำวัตถุ ต.ป. ๑๐ ได้มาจากเมืองพุทธคยา ประเทศอินเดีย

ปางทั้งแปดนั้น คือ

๑. ปางประสูติ ณ ป่าลุมพินี ในแขวงเมืองกบิลพัสดุ์ (ภาพล่างด้านซ้ายของผู้ดู)
๒. ปางตรัสรู้พระโพธิญาณ ณ โพธิพฤกษมณฑล ในแขวงเมืองคยา (ภาพกลาง)
๓. ปางประทานปฐมเทศนา ณ ตำบลอิสิปตนมฤคทายวัน ในแขวงเมืองพาราณสี (ภาพที่ ๒ จากล่างด้านขวา)

๔. ปางทรงห้ามหาสมณปาฏิหาริย์ ณ เมืองสาวัตถี (ภาพที่ ๒ จากล่างด้านซ้าย)
๕. ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์สวรรค์ ณ เมืองสังกัส (ภาพที่ ๓ จากล่างด้านซ้าย)
๖. ปางทรงทรมานช้างนาฬาคีรี ณ เมืองราชคฤห์ (ภาพที่ ๓ จากล่างด้านขวา)
๗. ปางทรงทรมานพระชวานร ณ เมืองเวสาลี (ภาพล่างด้านขวา)
๘. ปางเข้าสู่พระนิพพาน ณ ตำบลสาละวัน ในแขวงเมืองกุสินารา (ภาพบนสุด)

ศิลปะแบบปาละ เป็นศิลปะทางพุทธศาสนารุ่นสุดท้ายในประเทศอินเดีย พระพุทธรูปที่ทำด้วยศิลามี
แผ่นหลังประกอบ และองค์พระพุทธรูปเองก็มักจะอวบอ้วน จีวรกลับมีรั้วใหม่ แต่ก็เป็รั้วที่แข็งกระด้าง
ลักษณะทั้งหมดไม่อ่อนช้อยมีชีวิตจิตใจเหมือนศิลปะแบบคุปตะ

ต่อมาได้พบพระพุทธรูปแบบเดียวกันนี้ในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่
๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๑ ขนาดสูง ๑๕ เซนติเมตร กว้าง ๑๐ เซนติเมตร มีลักษณะประณีตกว่าที่ได้มาจากเมืองพุทธคยา
ประเทศอินเดีย องค์ที่ได้จากกรุในพระปรางค์วัดราชบูรณะนี้ ด้านหลังมีอักษรจารึกเป็นคาถา เย ธมมา ฯ ด้วย

Fig. 5 INDIAN IMAGE

Eight episodes of the life of the Buddha in Pala style. 8th-11th century A.D.
Stone. Ht., 73 cm. From Bodh Gaya, India.

The eight episodes are:

1. The Birth at Lumbini Park near the town of Kapilavastu (scene at bottom left).
2. The Enlightenment under the Bodhi tree at Gaya (central figure).
3. The First Preaching at the Deer Park near Benares (second scene from bottom right).
4. The Great Miracle at Sravasti (second scene from bottom left).
5. The descent from Tavatimsa Heaven at Sankassa (third scene from bottom left).
6. The taming of the elephant Nalagiri at Rajgir (third scene from bottom right).
7. The taming of the monkey at Vesali (bottom right).
8. Entering the Nirvana (uppermost scene).

The Pala style is the latest Buddhist style in India. The stone image always has a back slab and the image itself is more corpulent than the Gupta. The drapery again has folds, but they are rather sharp and artificial. The whole appearance is not so soft and harmonious as that of the Gupta.

A smaller Buddha image of the same iconography and style (ht., 15 cm.) was found in the prang (the principal tower) of Wat Ratburana, Ayudhya, on the 20th of December 1958. This statuette is of more delicate workmanship than the one from Bodh Gaya. It also bears an inscription of the Buddhist credo "Ye Dhamma" on the back.

รูปที่ ๖ แบบทวารวดี

พระพุทธรูปปางประทานพร พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ทำด้วยศิลา สูง ๑๔๗ เซนติเมตร
 เดชประจำวัดกุ ท.ว. ๕ พบที่วัดรอก อำเภอพระนครศรีอยุธยา ย้ายมาจากอยุธยา
 พิพิธภัณฑ์สถาน

พระพุทธรูปแบบทวารวดีแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศิลปะแบบคุปตะ แม้ว่าจะไม่มีความ
 งดงามเท่า เป็นคนผิวขาวเรียบ บางแบบติดกับพระองค์ พระองค์กว้าง บนพระองค์เล็ก
 แต่ลักษณะพระพักตร์ค่อนข้างไปทางชาวพม่าเมืองซึ่งสมัยนั้นอาจจะเป็นมอญ

พระพุทธรูปแบบทวารวดีที่พบแล้ว ทำเป็น ๙ ปาง คือ ๑. ปางเทศนา (รวมปฐม
 เทศนาด้วย) ๒. ปางสมาธิ ๓. ปางมารวิชัย ๔. ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ ๕. ปาง
 มหาปาฏิหาริย์ ๖. ปางประทานอภัย ๗. ปางประทานพร ๘. ปางโปรดสัตว์ ๙. ปางนาคปรก

วัตถุทางพุทธศาสนาแบบทวารวดี นอกจากพระพุทธรูปแล้ว ยังมีเศวตฉัตรมัจฉกร
 และรูปกวางทำด้วยศิลาอีกด้วย ส่วนใหญ่ค้นพบที่จังหวัดนครปฐม แต่ศิลปะทวารวดีก็แผ่อิทธิพล
 ออกไปไกลมาก พระพุทธรูปแบบทวารวดีที่ทำด้วยสัมฤทธิ์ได้พบทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งพระพุทธรูปศิลาบางองค์ด้วย

Fig. 6 DVARAVATI STYLE

Buddha image in the attitude of giving boon. 6th-11th century A.D. Ht., 147 cm.
 Found at Wat Raw, Ayudhya. Transferred from the Ayudhya Provincial Museum.

This Dvaravati Buddha image, though less beautiful than those of the Gupta style,
 evinces the Gupta influence in the thin, clinging robe, broad shoulders and thin waist.
 The facial features, however, denote a more contemporary native type which might
 have been Mon.

The Dvaravati Buddha statues so far found are in nine attitudes: preaching
 (including the first sermon), meditation, subduing Mara, descending from Tavatimsa
 Heaven, performing the great miracle, giving protection, giving boon, preaching (with
 the right hand in the preaching attitude and the left one in giving boon) and sitting under
 Naga.

Besides Buddha images, Buddhist objects in Dvaravati style also include stone
 figures of the Wheel of the Law and crouching deer. Most of them were found at
 Nakhon Pathom, but the Dvaravati influence also extended very far, as can be seen from
 small Dvaravati bronze Buddha images and some stone statues which have been found
 in the north-east of Thailand.

รูปที่ ๗ แบบทวารวดี

พระพุทธรูปปางประทับนั่งเหนือพนัสดัตถ์ พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ทำด้วยศิลา
สูง ๖๕ เซนติเมตร เดชประจำวัตถุ ท.ว. ๗๖ ได้มาจากถ้ำเขาพิพินทณสถานแห่งชาติ
จังหวัดพิษณุโลก

พนัสดัตถ์เป็นสัตว์ประหลาด อาจรวมเอาครุฑ โค และหงส์ ซึ่งเป็นพาหนะของ
พระนารายณ์ พระอิศวร และพระพรหม เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อแสดงว่าพุทธศาสนามาใหญ่ยิ่งกว่า
ศาสนาพราหมณ์ รูปเช่นนี้อาจจะใช้ติดหน้าคัมของวงล้อธรรมจักรแบบทวารวดีก็ได้

Fig. 7 DVARAVATI STYLE

The Buddha sitting on Panasbati. 6th-11th century A.D. Stone. Ht., 65 cm.
From the Phitsanulok Provincial Museum.

Panasbati is a strange animal which may represent the Garuda (*bird*), Nandi (*cow*) and Hamsa (*swan*), which are respectively the mounts of Vishnu, Siva and Brahma (the three most important Hindu gods), mingled into one. When the Buddha rides on it, this image may denote that Buddhism had stronger power than Hinduism. This kind of image was perhaps originally fixed on the axle of the Dvaravati stone Wheel of the Law.

รูปที่ ๘ แบบทวารวดี

พระพุทธรูปปางนาคปรก พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ ทำด้วยศิลา สูง ๗๕ เซนติเมตร
 เดชประจำวัตถุ ท.ว. ๘ ได้มาจากจังหวัดปราจีนบุรี

พระพุทธรูปองค์นี้อาจจะเป็นแบบทวารวดีรุ่นหลัง เพราะเหตุว่าพระพักตร์แบนกว้างและ
 พระโอษฐ์เบากว่ายุคแรก (เป็นต้นว่ารูปที่ ๖)

ปางนาคปรกนี้เป็นของชาวอินเดียฝ่ายใต้ตั้งแต่ครั้งศิลปแบบอมราวดี เดิมทำพระยานาค
 เป็นมนุษย์ มีรูป ๗ หัวแผ่พังพานขึ้นจากบ่าไปปรกเหนือศีรษะ ภารกิจของพระยานาคนั้น
 หมัดการพระพุทธเจ้า ซึ่งลงมาทำพระยานาคเป็นรูปงูชดศิวเป็นฐานตั้งพระพุทธรูปต่อมาชน
 ด่วนตอนหัวพระยานาคจะงอขึ้นข้างหลังพระพุทธรูปไปแผ่พังพานปรกอยู่ข้างบน ทงนี้อาจจะเป็น
 เพราะในชนเดิมประชาชนทั้งหลายจะนับถืออยู่แต่ก่อน ครั้นมานับถือพุทธศาสนาเข้า จึงพยายาม
 เอาความเชื่อถือแต่เดิมมาผสมเข้ากับศาสนาใหม่ งูหรือพระยานาคจึงกลายเป็นผู้ปกปักรักษา
 พระพุทธเจ้าไป

Fig. 8. DVARAVATI STYLE

Buddha under Naga. 6th-11th century A.D. Stone. Ht., 75 cm. From Prachin Buri.

This image probably belongs to the late Dvaravati style, as can be seen from the broader face and thicker lips.

The image of the Buddha under Naga was invented in southern India in the Amaravati period. Originally the Naga was represented by the figure of a human being in the posture of worshipping the Buddha and hooded by a seven-headed snake. Later on, this human image was changed into the snake (*Naga*) coiling under the meditating Buddha and fanning out its many heads over that of the Enlightened One. This type of iconography probably originated from the snake-worship formerly practised by many primitive people. Once having adopted Buddhism, they tried to mingle their old belief into the new faith. The snake, or Naga, was then represented as the protector of the Lord Buddha.

รูปที่ ๙ แบบศรีวิชัย

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พุทธศตวรรษที่ ๑๓ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๖๓ เซนติเมตร
 เดชประจำวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร
 อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี นับเป็นประติมากรรมที่งามที่สุดในพิพิธภัณฑสถาน
 แห่งชาติ กรุงเทพฯ

ในสมัยนี้ ศิลปะทางศิลปะได้แผ่อิทธิพลเข้ามายังภาคใต้ของประเทศไทย เหตุนี้จึงปรากฏมี
 ศิลปะที่เรียกว่า ศรีวิชัย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะทางภาคใต้ของประเทศไทย ศิลปะ
 ศรีวิชัยทำตามแบบพุทธศาสนาเถรวาท ในลักษณะการนับถือพระพุทธเจ้าหลายพระองค์
 และเคารพบูชาพระโพธิสัตว์ด้วย พระโพธิสัตว์คือบุคคลจำพวกหนึ่งซึ่งอาจบรรลุมรรค
 มรรคโพธิญาณและเข้าสู่ปรินิพพานได้ แต่ด้วยความเมตตากรุณาต่อสัตว์อื่น จะไม่ยอมเข้าสู่
 ปรินิพพาน จะคอยอยู่ช่วยสัตว์อื่นให้เข้าสู่ปรินิพพานก่อน แล้วพระองค์เองจะเข้าสู่
 ปรินิพพานต่อภายหลัง ด้วยเหตุนี้ พระโพธิสัตว์จึงเป็นที่เคารพนับถือกันมากในพุทธศาสนาเถรวาท
 มหายาน โดยเฉพาะพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรคือพระชยานิโพธิสัตว์ ผู้รักษาคำสอนของพระ
 โคตมคัมภีร์คัมภีร์ธรรมพุทธเจ้าในยุคปัจจุบัน พระองค์มีรูปพระอมิตาภะ คือพระชยานิ
 พุทธเจ้าปางสมาธิ ผู้ให้กำเนิดอยู่บนสิริภรณ์ (แต่ในรูปนี้ได้หักหายไปเสีย)

Fig. 9 SRIVIJAI STYLE

Avalokitesvara Bodhisattva. 8th century A.D. Bronze. Ht., 63 cm. Found at Wat Maha That, Chaiya, Suratthani, by the late Prince Damrong. This famous statue is reckoned as one of the most beautiful exhibits in the National Museum, Bangkok.

During this period, Javanese art extended its influence to southern Thailand, and many art objects have been found denoting Javanese influence. These have been classified as Srivijai style. The Srivijai art followed the Mahayana sect of Buddhism, which worships many Buddhas as well as a number of Bodhisattvas. The latter are those who can attain Enlightenment and Nirvana (no rebirth after death), but, because of their compassion for all worldly creatures, do not do so until all creatures, through their kind help, have reached Nirvana first. Bodhisattvas are therefore much respected in the Mahayana belief, especially the Avalokitesvara Bodhisattva, who is the guardian of the present Buddhist religion. On his head-dress (which has been broken in this image) is usually the figure of Amitabha, the Dhyani Buddha in meditation, who is his spiritual father.

รูปที่ ๑๐ แบบศรีวิชัย

พระพุทธรูปมารวิชัยปางนาคปรก พุทธศักราช ๑๗๒๖ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๗๘.๕ เซนติเมตร เดิมประจำวัดกุ ศ.ว. ๒๒ สัมเด็จพระยาตากษานาถ ทรงได้มาจากวัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เดิมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ประดิษฐานไว้ ณ วัดเบญจมบพิตร ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๑ จึงได้ย้ายมาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ลักษณะ พระเกตุมาดาเป็นตอม่อค้ำด้วยแบบทวารวดี แต่ขมวดพระเกศเล็กละเอียดกว่าแบบทวารวดี มักมีใบโพธิ์ค้ำพระเกตุมาดา พระโอษฐ์ไม่เบะ พระหัตถ์และพระบาทมักทำโค้งงอคล้ายพระวรกาย ไม่ใหญ่เหมือนแบบทวารวดี ชายจวรมักจะซ้อนกันเป็นรอยบนพระอุระเบื้องซ้าย พระพุทธรูปแบบศรีวิชัยพบน้อยกว่ารูปพระโพธิสัตว์ พระพุทธรูปเท่าที่พบแล้วมี ๖ ปาง คือ ๑. ปางมารวิชัย ๒. ปางลีลา ๓. ปางเดินลงจากดาวดึงส์ ๔. ปางโปรดสัตว์ ๕. ปางประทานอภัย ๖. ปางนาคปรก

พระพุทธรูปองค์นี้ลักษณะแปลกประหลาด คือเป็นปางมารวิชัย แทนที่จะเป็นปางลีลาตรงตามพุทธประวัติเหมือนพระพุทธรูปนาคปรกองค์อื่น ๆ เหตุนี้จึงมีบางท่านพยายามจะอธิบายว่าพระพุทธรูปและนาคปรกนั้นหลุดกันทีละครึ่ง ที่ฐานนาคมีจารึกว่ารูปนี้สร้างขึ้นในศักราชตรงกับ พ.ศ. ๑๗๒๖ แสดงว่าศิลปศรีวิชัยยังคงอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๘

Fig. 10 SRIVIJAI STYLE

The Buddha subduing Mara under Naga. 1183 A.D. Bronze. Ht., 78.5 cm. Found at Wat Wieng, Chaiya, Suratthani, by the late Prince Damrong. Formerly installed at Wat Benchamabophit by order of King Chulalongkorn, but later transferred to the National Museum in 1928.

One of the characteristics of the Srivijai Buddha image is the round, low protuberance on the head, like that of the Dvaravati Buddha image; but the hair-curls are finer than those of Dvaravati. Usually an ornament of a Bodhi tree-leaf shape is fixed in front of this protuberance. The lips are not as thick as those of Dvaravati, and the hands and feet are usually rendered proportionate with the body. The end of the robe is mostly divided in pleats, one on top of the other, on the left shoulder. The Srivijai Buddha images are scarcer to find than those of the Bodhisattvas. The Buddha images of this style found so far can be divided into six attitudes: subduing Mara, walking, descending from Tavatimsa Heaven, preaching (with the left hand giving boon), giving protection and sitting under Naga.

This Buddha image has an extraordinary iconography. Instead of being in meditation like the other Buddha images under Naga, it is in the attitude of subduing Mara, which is not true to the story of the Buddha's life. A supposition has arisen that the Buddha image and the Naga might have been cast during different periods. The inscription on the base of this Naga image, referring to the date equivalent to 1183 A.D., shows that the Srivijai art flourished in southern Thailand down to the late 12th century.

รูปที่ ๑๑ แบบลพบุรี

พระพุทธรูปยืน ปางประทานอภัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ทำด้วยศิลา สูง ๑๓๖ เซนติเมตร
เลขประจำวัตถุ ด.บ. ๖๘ ได้มาจากวัดหน้าพระเมรุ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนคร
ศรีอยุธยา

คงแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา ประเทศเขมรได้มีอำนาจและได้แผ่ขยาย
อาณาเขตเข้ามาในภาคกลางของประเทศไทย เหตุนี้จึงได้พบศิลปจำพวกหนึ่งทางภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ และภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งมีอิทธิพลของศิลปเขมรเข้ามาปน ได้ให้ชื่อ
ศิลปแบบนี้ว่าศิลปแบบลพบุรี เพราะเหตุว่าในสมัยนั้น เมืองสำคัญของประเทศไทยคง
จะอยู่ที่เมืองลพบุรี พระพุทธรูปแบบลพบุรีส่วนใหญ่อาจจะแบ่งออกได้ตามศิลปเขมรเป็น ๒ แบบ
คือ แบบนครวัด ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ และแบบบรายนหรือบายน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘
พระพุทธรูปส่วนใหญ่จะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องตามแบบพุทธศาสนาดัทธิมหายาน มีลักษณะ
คล้ายกัน คือ พระพักตร์จะเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีเส้นพระขนงเป็นเส้นตรง ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗
มักจะมีลักษณะพระพักตร์มิ่งมิ่ง แต่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จะมีลักษณะอมยิ้ม พระเนตรมัก
จะปิดสนิท

พระพุทธรูปเท่าที่พบแล้วทำเป็น ๗ ปาง คือ ๑. ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ ๒. ปางประทาน
อภัย ๓. ปางประทานพร ๔. ปางโปรดสัตว์ ๕. ปางนาคปรก ๖. ปางมารวิชัย ๗. ปางดำริ
นอกจากนี้ ยังทำพระพุทธรูปตั้งแต่ ๓ องค์ถึง ๔ องค์ อยู่บนฐานเดียวกันก็มี วัตถุที่ใช้ทำมีทั้งศิลา
และสัมฤทธิ์

Fig. 11 LOPBURI STYLE

Standing Buddha in the attitude of giving protection. 13th century A.D.
Stone. Ht., 136 cm. From Wat Na Phra Men, Ayudhya.

From the 11th century A.D. onwards, as the Khmer became more powerful, they
extended their territory into the central part of Thailand. Many works of art denoting
the Khmer influence have been found in the north-east and centre of this country. They
are classified as Lopburi style on the assumption that Lopburi was probably an important
Khmer stronghold during that period. Most of the Lopburi Buddha images can largely be
divided into two groups: those following the Angkor Wat style about the 12th century A.D.
and the other of the Bayon one about the 13th century. Most of the Lopburi Buddha
images are decorated after the Mahayana conception and their facial features are alike:
the square face, with straight eyebrows and a rather stiff and austere expression in the
12th century but with a smile and usually closed eyes in the 13th.

The Lopburi Buddha images represent seven episodes: descending from Tavatimsa
Heaven, giving protection, giving boon, preaching (with the left hand giving boon),
sitting under Naga, subduing Mara and meditation. The Lopburi artists also produced
three to four Buddha images on the same pedestal. The medium they used was either
stone or bronze.

รูปที่ ๑๒ แบบเชียงแสน

พระเศียรพระพุทธรูปแบบเชียงแสนรุ่นแรก พุทธศตวรรษที่ ๑๖ — ๑๗ ทำด้วยสัมฤทธิ์
สูง ๓๙ เซนติเมตร เดชประจำวัตถุ ช.ศ. ๕๗ ได้มาจากอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ลักษณะ รุ่นแรกพระรัศมีเป็นท่อนกลมคล้ายดอกบัวตูม (ในรูปนี้ ได้หักหายไปเสีย)
หมวดพระเกศาใหญ่ พระพักตร์กลมด้านและค่อนข้างพอง พระอุระนูน พระกายอวบอ้วน ชายจีวร
และสังฆาฏิสั้นอยู่เหนือพระถันซ้าย รุ่นหลังพระรัศมีจะเป็นเปลว ชายจีวรและสังฆาฏิยาวลง
มาต่ำกว่าพระถัน ที่พบแล้วทำเป็น ๖ ปาง คือ ๑. ปางมารวิชัย ๒. ปางดำริ ๓. ปางอุมาบุตร
๔. ปางกตรอยพระบาท ๕. ปางไถยาศน์ ๖. ปางนั่งห้อยพระบาท

พระพุทธรูปแบบเชียงแสนรุ่นแรก เป็นศิลปะไทยชั้นต้นที่หาชนในประเทศไทย และอาจ
จะได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะปาละของอินเดียก็ได้

Fig. 12 CHIANGSAEN STYLE

Head of the early Chiangsaen-styled Buddha image. 12th century A.D. Bronze.
Ht., 39 cm. From Chiangsaen in the province of Chiangrai.

Characteristics of the early Chiangsaen Buddha images are the lotus-bud-shaped halo on top of the head (missing in this image), thick hair-curls, round and rather short face, prominent breasts, and rather stout body; the end of the robe is somewhat short, ending just above the left nipple. The late Chiangsaen Buddha statue has a flame-like halo, and the long end of the robe hangs down over the left nipple. The attitudes of Chiangsaen images found so far are six: subduing Mara, meditation, holding an alms-bowl, impressing footprints, reclining and sitting in European style with his feet hanging down.

The early Chiangsaen Buddha images are probably the first type of Thai Buddha images produced in Thailand and might have been influenced by the Pala style from India.

รูปที่ ๑๓ แบบเชียงแสน

พระพุทธรูปปางมารวิชัย แบบเชียงแสนรุ่นแรก พุทธศตวรรษที่ ๑๘—๑๙ ทำด้วยสัมฤทธิ์
สูง ๗๒ เซนติเมตร เลขประจำวัตถุ ช.ด. ๑ ของหลวงพระราชนานเมือ พ.ศ. ๒๔๖๘

พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปแบบเชียงแสนรุ่นแรก เช่นเดียวกับพระเศียรรูปที่ ๑๒
แต่มีลักษณะเชิงกระดางมากกว่า เหตุนี้จึงคงจะมีอายุอยู่ในสมัยหลังกว่าเล็กน้อย เมื่อเร็ว ๆ นี้
มีผู้ค้นพบพระพุทธรูปแบบนี้ แต่มีจารึกว่าทำขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๒๑ จึงมีการพยายามที่จะกล่าว
ว่าศิลปะแบบเชียงแสนเริ่มเกิดขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ และมีอายุอ่อนกว่าศิลปะแบบสุโขทัย
อย่างไรก็ดี พระพุทธรูปเชียงแสนที่พบเห็นกันทั่วไปนั้น ก็มักจะถือว่าพระพุทธรูปเชียงแสน
รุ่นแรกองค์อื่น ๆ ซึ่งไม่มีจารึกมาก เหตุนี้ ทางพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจึงยังคงกำหนด
อายุเอาไว้ตามกำหนดเดิม

Fig. 13 CHIANGSAEN STYLE

The early Chiangsaen Buddha image in the attitude of subduing Mara. 13th-14th century A.D. Bronze. Ht., 72 cm. Given by the king in 1926.

This image belongs to the first type of the Chiangsaen school, like the head in Fig. 12, but the facial expression of this statue is harder, which might indicate its somewhat later date. Recently, many images of the same iconography have been found, with inscriptions denoting that they were cast in the late 15th and 16th century A.D. A new theory, therefore, arose to explain that all the Chiangsaen Buddha images originated from that period and were later than the Sukhothai style. The images with inscriptions, however, are of workmanship much inferior to that of those images of the same iconography but uninscribed (as in this Fig. 13). The Museum, therefore, still uses the original chronology attributed to them.

รูปที่ ๑๔ แบบสุโขทัย

พระพุทธรูปปางมารวิชัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๑๐๒ เซนติเมตร
เลขประจำวัตถุ ด. ๕๐๕๔ เป็นทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ รับมาจากกรมคลัง (กรมธนารักษ์)
กระทรวงการคลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒

ลักษณะ พระกายอ่อนช้อย พระรัศมีเป็นแบบเปลวเพลิง และปลายชายจีวรจะทำเป็น
ลายเขี้ยวตะขาบ พระพุทธรูปแบบศิลปสุโขทัยอาจแบ่งออกได้เป็น ๕ หมวด คือ ๑. หมวดใหญ่
พระพักตร์รูปไข่ พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม พระองค์อ่อนช้อย นิ้วพระหัตถ์เหมือนคนธรรมดา
๒. หมวดกำแพงเพชร พระพักตร์ค่อนข้างกลม พระปรางค์ค่อนข้างอวบ นิ้วพระหัตถ์ ๕ มีปลายเสมอกัน เปลว
นพยอดพระเกตุมาลาค่อนข้างจะสูงกว่าหมวดใหญ่ ๔. หมวดพิษณุโลกชั้นหลัง มักเป็น
พระพุทธรูปยืน ลักษณะทรวดทรงยาว จีวรแข็ง ๕. หมวดเบ็ดเตล็ด มีลักษณะผสมกันระหว่าง
แบบสุโขทัยและแบบเชียงใหม่

พระพุทธรูปในศิลปแบบสุโขทัยเท่าที่พบแล้ว ทำเป็น ๗ ปาง คือ ๑. ปางไฉยาดิน ๒. ปาง
ดิดา ๓. ปางประทานอภัย ๔. ปางมารวิชัย ๕. ปางถวายเนตร ๖. ปางดำริ ๗. ปางประทานพร
รูปที่ ๑๔ นี้อยู่ในหมวดใหญ่

Fig. 14 SUKHOTHAI STYLE

Buddha subduing Mara. 13th-14th century A.D. Bronze. Ht., 102 cm.
Formerly belonged to the Crown Property. Transferred from the Ministry of Finance
in 1939.

General characteristics of the Sukhothai image are a soft and graceful body and
a flame-like halo on top of the head; the long end of the robe on the left shoulder has
a notched design. The Sukhothai Buddha images can be divided into five groups,
namely: the large group, with an oval face, arched eyebrows, rather hooked nose,
soft body, and fingers of natural length; the second group, called the Kamphaeng Phet
school, having a very large forehead and a rather small chin; the third category, named
the Phra Phuttha Chinnarat group and characterized by a rather round and fleshy face,
a tall, flame-like halo, and four equal fingers; the fourth, called the late Phitsanulok
group and representing mostly elongated standing Buddha images, with rather stiff
drapery. The fifth one is heterogeneous, denoting the mixture between Sukhothai and
Chiangsaen styles.

The Sukhothai Buddha images represent seven attitudes: reclining, walking,
giving protection, subduing Mara, regarding the Bodhi tree with gratitude, meditation
and giving boon.

This No. 14 belongs to the large group.

รูปที่ ๑๕ แบบสุโขทัย

พระเศียรพระพุทธรูป พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๖๑.๕ เซนติเมตร
สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงได้มาจากจังหวัดพิษณุโลก ประทานให้แก่
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

เศียรพระพุทธรูปเศียรนกจัดอยู่ในหมวดใหญ่เช่นเดียวกัน และอาจจัดได้ว่าเป็นเศียร
พระพุทธรูปแบบสุโขทัยงามที่สุดเศียรหนึ่ง

Fig. 15 SUKHOTHAI STYLE

Head of the Sukhothai Buddha image. 13th-14th century A.D. Bronze.
Ht., 61.5 cm. Found at Phitsanulok. Presented to the National Museum by His late
Royal Highness Prince of Nagara Svarga.

This head is also in the large group and can be regarded as one of the most
beautiful Sukhothai Buddha heads ever found.

รูปที่ ๑๖ แบบสุโขทัย

พระพุทธรูปปางเดิน พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๑๗๐ เซนติเมตร
เลขประจำวัตถุ ๕๑/๒๕๐๐ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานวัดเบญจมบพิตร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐
องค์นี้จัดอยู่ในหมวดใหญ่เช่นเดียวกัน พระพุทธรูปปางเดินแบบสุโขทัยดูเหมือนจะ
เป็นแบบที่ช่างสุโขทัยคิดขึ้นเองโดยเฉพาะ

Fig. 16 **SUKHOTHAI STYLE**

Walking Buddha. 13th-14th century A.D. Bronze. Ht., 170 cm. Transferred from the museum in Wat Benchamabophit in 1957.

This image is also in the large group. The Walking Buddha image seemed to be an innovation of the Sukhothai artists.

รูปที่ ๑๗ แบบอุทอง

พระพุทธรูปปางมารวิชัย แบบอุทองยุคที่ ๑ พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ทำด้วย
สัมฤทธิ์ สูง ๑๐๓ เซนติเมตร เดิมประจำวัดกุ ๖๐๖๐ เป็นทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ รับมา
จากกรมคลัง (กรมธนารักษ์) กระทรวงการคลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒

พระพุทธรูปแบบอุทองเป็นฝีมือช่างไทยทำ แต่ยังมีอิทธิพลของศิลปะเขมรปนอยู่มาก
ลักษณะพระพักตร์เหลี่ยม ไวรพระศกเป็นกรอบวงพระพักตร์ พระนาสิกค่อนข้างแบน พระ
โอษฐ์เบะเล็กน้อย แบ่งเป็น ๓ ยุค คือ ยุคที่ ๑ ยังมีลักษณะของศิลปะทวารวดีปนอยู่มากพอใช้
ยุคที่ ๒ พระพักตร์จะเป็นแบบเขมรยิ่งขึ้น แต่มีพระรัศมีเป็นเปลว ยุคที่ ๓ อิทธิพลของศิลปะ
สุโขทัยจะเข้ามาปนยิ่งขึ้นทุกที จนพระพักตร์กลายเป็นรูปไข่ พระขนงโก่ง และลักษณะเดิมมัก
จะเหลืออยู่แต่เพียงไวรพระศกเท่านั้น

ลักษณะประจำของศิลปะแบบอุทองก็คือ ชายจีวร หรือสังฆาฏิ บนพระอุระจะตัดเป็น
เส้นตรง และฐานเป็นหน้ากระดานอ่อนโค้งเข้าข้างใน (ดังในรูปที่ ๑๗ นี้)

Fig. 17 U-THONG STYLE

The Buddha in the attitude of subduing Mara. First period of U-thong style. 12th-13th century A.D. Bronze. Ht., 103 cm. Formerly belonged to the Crown Property. Transferred from the Ministry of Finance in 1939.

The U-thong style was probably created by Thai artists but still indicates some Khmer influence. The face is rather square, having a small band dividing the hair from the forehead. The nose is rather flat and the mouth rather thick. The Buddha images of the U-thong style can be divided into three periods: the first one still retains strong Dvaravati influence, whereas in the second period the face denotes stronger Khmer influence and has a flame-like halo on the top of the head; the third stage shows more of Sukhothai artistic influence, as can be seen from the oval face, arched eyebrows and the small band dividing the hair from the forehead, the only one of the original characteristics remaining.

Permanent characteristics of the U-thong style are that the end of the robe or sanghati (another piece of cloth hanging over the end of the robe on the left shoulder of the Buddha image) terminates in a straight line and the pedestal curves in a concave form (as in this Fig. 17).

รูปที่ ๑๘ แบบอุทอง

พระเศียรพระพุทธรูปแบบอุทองยุคที่ ๒ พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ทำด้วยสัมฤทธิ์
สูง ๖๓ เซนติเมตร เดชประจำวัตถุ อ.ท. ๒๙ เป็นของอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมาแต่เดิม
ได้มาจากไหนไม่ปรากฏ ในรูปนี้พระรัศมีเป็นเปลว ได้หักหายไปเสียแล้ว

Fig. 18 U-THONG STYLE

Head of the second period U-thong - styled Buddha image. 13th - 14th century A.D. Bronze. Ht., 63 cm. Provenance unknown. The flame-like halo on the top of the head has been broken.

รูปที่ ๑๙ แบบอยุธยา

พระเศียรพระพุทธรูป พุทธศตวรรษที่ ๒๒ ทำด้วยศิลา สูง ๕๐ เซนติเมตร
เลขประจำวัตถุ อ.ย. ๑๑ พบที่วัดนครโกษา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

พระพุทธรูปแบบอยุธยาในขั้นต้นจะดัดแปลงแบบอูทองลงมา แต่คงแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐
เป็นต้นมา ศิลปแบบสุโขทัยจะลงมาแพร่หลายที่กรุงศรีอยุธยาขึ้น และช่างก็จะหันไปทำพระ
พุทธรูปตามแบบสุโขทัย แม้ว่าจะไม่งดงามเท่า ช่างไทยส่วนมากชอบผลิตพระพุทธรูป
ด้วยสัมฤทธิ์ แต่ในรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. ๒๑๗๓-๒๑๙๔)
ไทยปราบเขมรที่แข็งข้อได้ จึงหันไปนิยมทำพระพุทธรูปด้วยศิลาทรายแบบเขมร ดังที่เห็นอยู่ใน
ภาพ ซึ่งคงจะทำขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑)

พระพุทธรูปแบบอยุธยาเท่าที่พบแล้วทำเป็น ๖ ปาง คือ ๑. ปางไถยาดัน ๒. ปางมาร
วิชัย ๓. ปางสมาธิ ๔. ปางประทานอภัย ๕. ปางปาติโคตย ๖. ปางดีดา

Fig. 19 **AYUDHYA STYLE**

Head of the Buddha. 17th century A.D. Stone. Ht., 50 cm. Found at Wat Nakhon Kosa, Lopburi.

The early Ayudhya Buddha images follow the U-thong style, but, from the middle of the 15th century A.D. onwards, the Sukhothai influence was stronger at Ayudhya, and the Thai artists produced Buddha images after the Sukhothai type, though less harmonious and expressive. The Thai artists usually preferred bronze to stone, but during the reign of King Prasat Thong (1630 - 1655), the Thai army conquered Cambodia and the Thai sculptors used stone as their medium, in imitation of the Khmer work. This image might have been made during the reign of King Narai (1656 - 1688).

The Ayudhya Buddha images represent six episodes: reclining, subduing Mara, meditation, giving protection, Palileyyaka (the Buddha sitting with his feet hanging down, flanked by an elephant presenting a water vase and a monkey with a beehive) and walking.

294.31218

ว. ๒
๔ 184183

๗ 528๗

หอสมุดแห่งชาติ
หอสมุดแห่งชาติวัดมหาธาตุ

รูปที่ ๒๐ แบบอยุธยา

พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ ปางประทานอภัย หรือ ปางห้ามสมุทร พุทธศตวรรษ
ที่ ๒๓ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๑๐๕ เซนติเมตร เดิมประจำวัดกุ อ.ย. ๑๓๐ รับมาจากกระทรวง
การคลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐

ในตอนปลายสมัยศิลปแบบอยุธยา มีการนิยมพระพุทธรูปทรงเครื่องกันมาก มีทั้ง
ทรงเครื่องใหญ่และทรงเครื่องน้อย พระพุทธรูปทรงเครื่องนักคงจะได้แบบมาจากพระพุทธรูปใน
พุทธศาสนาดั้งเดิมหายาน ครั้นเข้ามาใช้ในลัทธิหินยาน ก็ดัดแปลงเครื่องขึ้นใหม่ว่าเป็นตอนท
พระพุทธรูปองค์ทรงจำแดงพระกายเป็นพระยามหาจักรพรรดิเพื่อทรงทรมานพระยามหาชมพู ตาม
ชมพูบดีสูตรซึ่งได้มาจากลังกา

ท่าปางประทานอภัยนั้น ในสมัยอยุธยามาเรียกกันใหม่เป็น ๒ แบบ คือ ยกพระหัตถ์
ข้างเดียวไม่ว่าซ้ายหรือขวาเป็นปางห้ามญาติ ต้องข้างเป็นปางห้ามสมุทร ต่อมาในสมัยรัชกาล
ที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ ได้แยกพระพุทธรูปที่ยกพระหัตถ์ข้างเดียวออกไปอีก คือ ยกพระหัตถ์
ขวาข้างเดียวเป็นปางห้ามญาติ ยกพระหัตถ์ซ้ายเป็นปางห้ามพระแก่นจันทน์

Fig. 20 AYUDHYA STYLE

The crowned Buddha (Song Kreung Yai) in the attitude of giving protection or calming the ocean. Early 18th century A.D. Bronze. Ht., 105 cm. Transferred from the Ministry of Finance in 1937.

During the late Ayudhya period, crowned Buddha images were very popular. They were divided into two groups: the Song Kreung Yai (profusely decorated) and the Song Kreung Noi (only decorated in some parts). These crowned Buddha images probably originated in Mahayana Buddhism, but when they were introduced into Hinayana conception, a story was invented that the image portrayed the episode when the Buddha disguised himself as an emperor to convert a king named Phraya Maha Chomphu. This story came from a sutra in Ceylon named Jambubati Sutra.

The attitude of giving protection was divided into two postures during the Ayudhya period: lifting one hand, either right or left, was called pacifying the relatives; and two lifted hands signified calming the ocean. During the third reign of Bangkok (1824-1851), the first posture was again sub-divided: lifting the right hand signifying pacifying the relatives and the left hand denoting forbidding Phra Kaen Chan (a sandal-wood Buddha image) to leave his place.

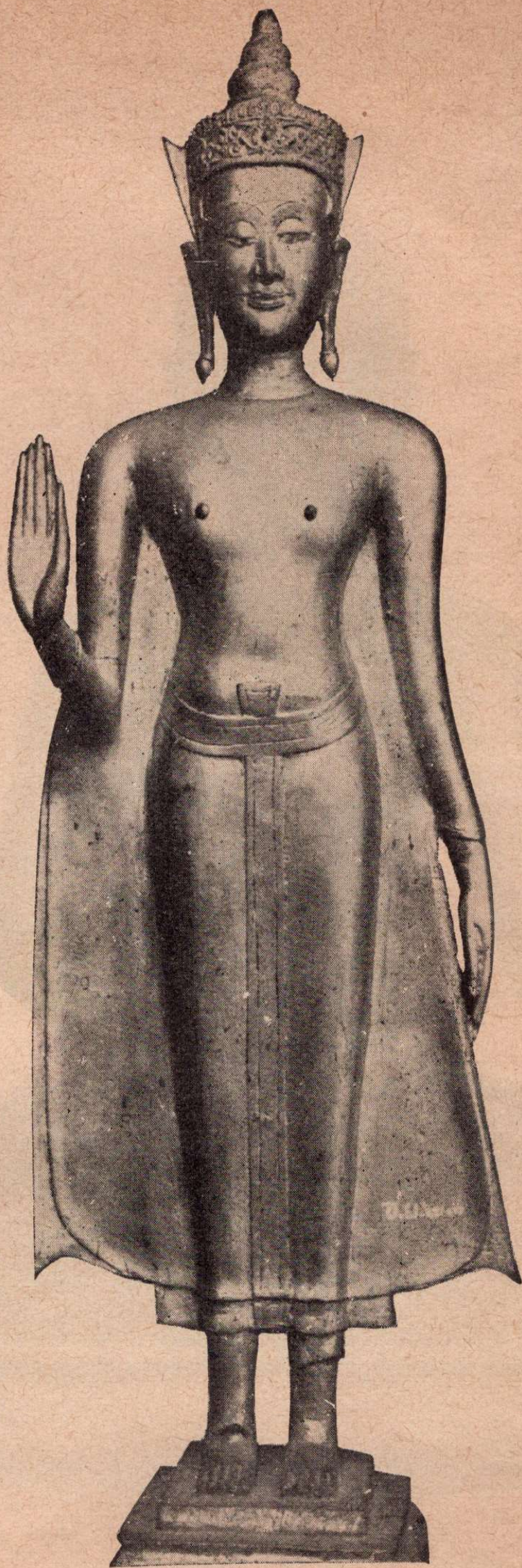
รูปที่ ๒๑ แบบอยุธยา

พระพุทธรูปทรงเครื่องน้อย ปางประทานอภัย หรือ ปางห้ามญาติ พุทธศตวรรษที่ ๒๓
สมัยธนบุรี ฐานทำด้วยไม้ สูง ๕๘ เซนติเมตร พระครูศรีรัตนโสภณ วัดหาดเดี้ยว อำเภอสรีดชนาลัย จังหวัดสุโขทัย (จังหวัดสวรรคโลกเดิม) ให้ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๒
มงกุฎแบบนี้เป็นแบบที่ดัดแปลงมาจากพระพุทธรูปทรงเครื่องในศิลปะแบบสุโขทัย ต่างกัน
แต่ในสมัยอยุธยาจะมีครีบนอกออกมาทั้ง ๒ ข้าง เห็นพระกรรณ

Fig. 21 **AYUDHYA STYLE**

Crowned Buddha (Song Kreung Noi) in the attitude of giving protection or pacifying the relatives. Early 18th century A.D. Bronze with wooden pedestal. Ht., 58 cm. Presented in 1929 by Phra Khru Sattha Sophon of Wat Hat Sieu, Sawankhalok.

The crown portrayed in this image derived from the Sukhothai style. The difference lies in the two protruding parts over the ears, which are characteristics of the Ayudhya style.

รูปที่ ๒๒ แบบนครศรีธรรมราช

พระพุทธรูปปางมารวิชัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๖๐ เซนติเมตร
เลขประจำวัตถุ นคร. ๑

ลักษณะ ค่ายพระพุทธรูปแบบเชียงแสน (รูปที่ ๑๓) ต่างกันที่พระพักตร์แบน
และกว้างกว่าแบบเชียงแสน พระโอษฐ์กว้างกว่า ชายจีวรใหญ่และมีหลายแฉกซ้อนอยู่ใต้
ชายสังฆาฏิ พระพุทธรูปแบบนครศรีธรรมราชมีปางเดียว คือปางมารวิชัยวัดดัมมิเพชร
พระพุทธรูปแบบนี้มีพบมากทางภาคใต้ของประเทศไทย และอาจจะได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะ
แบบปาละของอินเดีย โดยผ่านทางชวา พระพุทธรูปแบบนี้คงจะมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๘-๒๓

Fig. 22 NAKHON SI THAMMARAT STYLE

Buddha subduing Mara. 14th - 15th century A.D. Bronze. Ht., 60 cm.

The general characteristics resemble those of early Chiangsaen image (Fig. 13). The difference, however, lies in a broader and flatter face with thicker lips. The end of the Nakhon Si Thammarat robe is also large and divided into many folds. This style is portrayed in only one attitude: subduing Mara in the posture of sitting with crossed legs. Most of the Nakhon Si Thammarat images were found in the south of Thailand and might have received the Indian Pala influence through Java. This type of image was probably very popular between the 14th and 18th centuries A.D.

รูปที่ ๒๓ แบบรัตนโกสินทร์

พระพุทธรูปปางขอฝน พุทธศตวรรษที่ ๒๕ ทำด้วยสัมฤทธิ์ สูง ๗๓.๕ เซนติเมตร
เดชประจำวัตร ร.ด. ๘๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างขึ้นเลียนแบบ
พระพุทธรูปคันธารราษฎร์ของอินเดีย (ดูรูปที่ ๑)

ในรัชกาลที่ ๑-๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๖๗) พระพุทธรูปคงจะ
ทำตามศิลปแบบอยุธยา ในรัชกาลที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๓๙๔) ได้โปรดให้สมเด็จพระมหา
คณาจารย์ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงเลือกพุทธอิริยาบถปางต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้น นับรวม
กับแบบเดิมเป็น ๔๐ ปาง แล้วทรงสร้างพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ขึ้นตามนั้น ในรัชกาลที่ ๔
(พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๑๑) ได้โปรดให้แก้ไขพุทธลักษณะให้คล้ายมนุษย์ตามนิยมขึ้น คือตัดเอา
พระเกตุมาลาออก คงเหลือแต่พระรัศมีเป็นเปลวบนพระเศียร ถึงรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑-
๒๔๕๓) พระพุทธรูปจะกลบมีพระเกตุมาลาอีก แต่ในสมัยนั้นบางครั้งก็จะนิยมทำพระพุทธรูป
ให้มีลักษณะเหมือนมนุษย์ตามนิยมมากที่สุดที่จะทำได้ ดังจะเห็นจากรูปนี้เป็นต้น

Fig. 23 BANGKOK STYLE

The Buddha calling down the rain. Late 19th century A.D. Bronze. Ht., 73.5 cm.
Cast by the order of King Chulalongkorn in imitation of the Indian Gandhara style (Fig. 1).

During the first two reigns of Bangkok (1782-1824), the Buddha images followed the Ayudhya style. In the third reign (1824-1851), the King asked the Supreme Patriarch, Prince Paramanuchit, to invent more attitudes after the life of the Buddha and had 40 Buddha images cast after these old and newly created attitudes, thus completing a set. King Mongkut (1851-1868) invented a new iconography of the Buddha image, eliminating the protuberance on the head. In the fifth reign (1868-1910), the Buddha image was again made with the protuberance, but during this period the attempt sometimes to render the Buddha image as human as possible was made, as can be seen from this figure.

รูปที่ ๒๔ แบบรัตนโกสินทร์

พระพุทธรูปปางเดิน พุทธศตวรรษที่ ๒๕ ทำด้วยปูนปั้น สูง ๒.๕๐ เมตร คณะกรรมการ
จัดงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ได้มอบให้กรมศิลปากรปั้นขึ้น ซึ่งกรมศิลปากรได้มอบให้
ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้ปั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ตามแนวความคิดข้อตกลงของ
คณะกรรมการ ลักษณะคล้ายมนุษย์สามัญ และมีอิทธิพลของศิลปแบบสุโขทัยปนอยู่

Fig. 24 **BANGKOK STYLE**

Walking Buddha. 20th century A.D. Stucco. Ht., 2.50 m.

The Thai Committee on the Celebration of 2500 Years of Buddhism authorised the Fine Arts Department to produce a new-styled Buddha image for this important occasion. Professor Silpa Bhirasri was asked to make this image in 1957 after the advice of the Committee. The image has human characteristics mingled with the idealized Sukhothai style.

หอสมุดแห่งชาติ
~~หอสมุดแห่งชาติสาขามรดกภูมิปัญญา~~

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

นิตยสาร “ศิลปากร”

เสนอผลงานของ

ท่านผู้ผ่านงานมาด้วยความชำนาญทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ

เป็นหนังสือนิตยสารที่พรั่งพร้อมด้วยความรู้

ประวัติศาสตร์ วรรณคดี โบราณคดี และ ศิลปสาขาต่าง ๆ

พิมพ์ออกจำหน่ายเป็นประจำในเดือน

พฤษภาคม

กรกฎาคม

กันยายน

พฤศจิกายน

มกราคม

และ

มีนาคม

บอกรับเป็นรายปี ค่าบำรุงปีละ ๔๐ บาท นับ ๖ เล่มครบปี

จำหน่ายปลีกเล่มละ ๑๐ บาท

เชิญติดต่อบอกรับ

นิตยสาร “ศิลปากร”

ได้ที่

หัวหน้าแผนกเผยแพร่และสถิติ สำนักงานเลขานุการกรมศิลปากร

ถนนหน้าพระธาตุ พระนคร

สั่งจ่ายที่ ป.ณ. หน้าพระลาน จังหวัดพระนคร